

elämää suurempi harrastukseni

Kristiina Kuusniemi

Dosentti, anestesiylilääkäri
Terveystalo
kristiina.kuusniemi@terveystalo.com

Ilona Koski

Radiologian erikoislääkäri
ilona.koski@terveystalo.com

Hanna Soukka

Dosentti, lastentautien erikoislääkäri, neonatologi
Tyks, Lasten ja nuorten klinikka
hanna.soukka@tyks.fi

Hanna Hartela

KTM
hanna.hartela@hartela.fi

Heidi Tammero

erityisluokanopettaja
heidi.tammero@turku.fi

LADYT BONGAA

Lintuharrastus on eri lintulajien tunnistamista sekä lintujen elämän tarkkailua.

► Lintuharrastusta voi pitää melko tuoreena harrastuksena, ainakin jos sitä verrataan metsästyksen, kalastukseen tai moniin urheilulajeihin. Von Wrightin maalariveljekset harrastivat lintuja toki jo 1800-luvulla ja heidän tarkat ja taidokkaat kuvansa ilahduttavat meitä edelleen. Suomessa toimii suuri joukko lintuharrastajien yhdistyksiä, joiden keskusjärjestö on vuonna 1973 perustettu BirdLife Suomi. Lintuharrastus on tänä päivänä varsin suosittua, eikä ihme. Monille alan harrastajille lintujen muuton seuranta, eli *stajaus*, talviruokinta, lähiseudun lintujen tarkkailu, linnunpönttöjen ylläpito, lintujen rengastus tai valokuvaus ja retkeily ovat tapoja nauttia ja huolehtia luonnosta.

Oman suolansa harrastukseen tuo lintujen *bongaus*, eli erilaisten ”pinnojen” laskeminen ja kerääminen.

Mestari-kisälli -malli

Lintuharrastusta helpottaa trendikästä oma traineri. ”*Valtalihan*” lintutrainerimme on opettaja-lintuharrastaja Heidi, jonka lintuharrastus juontaa jo lapsuudesta. Heidi ei osannut edes aavistaa, että keväällä 2003 ystävilleen Jurmoon järjestämänsä linturetki nostaisi siiville valtavan innon tutustua suomalaisiin lintuihin. Opettajia meille riitti Jurmon saarella vielä lisääkin, sillä lintuaseman viisi *bongaria* opasti meitä mielellään ja antoi meidän tiirata myös putkiensa läpi. Konkreettisin opettaja oli linturengastaja, joka toi verkosta irrottamansa linnut meidän ihailtavaksemme ja kuvattavaksemme aivan lähietäisyydeltä. Tuon ensimmäisen retken innoittamana alkoi energisen ja iloisen naisporukkamme, ”*Valtalihan*”, aktiivinen perehtyminen lintuharrastuksen saloihin. >>

Utö.

Lintuharrastus on tänä päivänä varsin suosittua.

KUVA HEIDI TAMMERO

Ladyt tiiraavat.

Sanastoa

- Bongari = harvinaisuuksista kiinnostunut lintuharrastaja, joka tulee lintupaikalle katsomaan jonkun toisenkin löytämää ja ilmoittamaa lintuyksilöä
- Elis = elämän aikana ensi kertaa nähty lintulaji
- Finnstick = seipiö = tukikeppi kiikaroimisen helpottamiseksi (suomalainen keksintö ☺)
- Havis = lintuhavainto, lintuharrastajan päiväkirja
- Pl = pikkulintu
- Platy = sinisorsa
- Rari = harvinainen lintulaji
- Staijata = seurata lintujen muuttoa
- Valtaliha = 10 hengen naisporukkamme vuodesta 1995 lähtien, liian pitkä tarina...
- Vaseti = valkoselkätikka
- Vuodari = vuoden aikana nähty lintulaji

Liikkeelle lähdettiin tavallisimpien lintujen opiskelusta, varusteiden tärkeydestä, lintuharrastuksen erityissanastosta sekä tietenkin siitä, että kunnan linturetkellä on aina mukana hyvät eväät.

Siitä saakka on keväisinä ja syksyisinä päivinä Turun seudun lintutorneilla nähty kaukoputkilla rantoja tiirailevia ladyja höyryävät kahvikupit kädessään. Ennen töihin lähtöä tai töiden jälkeen on tunnistettu lintuja, harjoiteltu niiden latinankielisiä nimiä tai lempinimiä, merkitty havaintovihkoon päivän ”havikset, vuodarit ja elikset”. Havikset eli lintuhavainnot kirjaamme lähinnä omaksi iloksemme. Vuodarit eli vuoden aikana nähty lintulajit ja elämän aikana ensi kertaa nähty lintulajit eli elikset tuovat kirjanpitoon väriä ja elämyksiä. Lintuasemilla pidetään usein ns. iltahuuto, jossa päivän lintuhavainnot kirjataan viralliseen kaavakkeeseen latinankielisin nimin ja lähetetään eteenpäin rekisteröitäväksi. Lähes joka vuosi on porukkamme tehnyt myös viikonloppulinturetken. Silloin

on ollut aikaa *staijata* eli seurata lintujen muuttoa oikein ajan kanssa.

Tämän hersyvän naisporukan lintuharrastukseen paneutuminen ja tilanteisiin täysin rinnoin heittäytyminen on tuonut aivan uuden kuvakulman myös innoittajamme pitkään jatkuneeseen lintuharrastukseen. Valtaosa meistä on lintuharrastuksessa liikkeellä nautiskelumentaliteetilla. Olemme innoissamme *eliksistä*, mutta mikä hienointa, emme ole vielä vuosienkaan jälkeen lakanneet ihailemasta jokapäiväistenkään lintujen kauneutta. Sinisorsan eli *platyn* värit voivat oikeasta suunnasta tulevassa valossa olla kerta kaikkiaan upeat.

Lajinmääritys muistuttaa erotusdiagnostiikkaa

Lintuja pyritään tunnistamaan koon, värin, äänen, liikehännän ja lento-tyylin mukaan. Lisäksi kiinnitetään huomiota linnun eri osien muotoon (nokka, pää, pyrstö). Lääkärin ammatista on ollut lintuharrastuksessa yllättävästi apua. Radiologi on tottunut katsomaan tarkasti

KUVA HANNU TIKKANEN

Tankarin majakka.

ääriviivoja ja pieniä yksityiskohtia. Tämä taito on tarpeen määrittäessä lintuja vasta-aurinkoon silhuetin perusteella ja yrityksessä erottaa linnut toisistaan pienien yksityiskohtien avulla. Neonatologi on puolestaan

Lähes joka vuosi on porukkamme tehnyt myös viikonloppulinturetken.

tottunut kiinnittämään huomiota kasvojen muotoihin, silmien asentoon, kulmakarvojen kaareen ja korvien sijaintiin tutkiessaan vastasyntyneitä ja etsiessään syndroomia. Lähes samoja asioita käydään läpi lintukirjan ensimmäisessä osiossa, jossa otetaan ensi pyrähdyksiä lintutunnistukseen.

Neonatologillemme on kuitenkin sattunut pieniä lipsahduksia esimerkiksi hänen luullessaan Suomen >>

Punarinta.

KUVA JORMA TENOVUO

Valkoselkätikka.

KUVA HANNU TIKKANEN

pienintä lintua, hippiäistä, keskoseksi. Puutteellinen geriatrian tuntemus tuli puolestaan esille hänen luullessaan sinitiaista harmaantuneeksi talitaiseksi.

Kaikki naiset pitävät kauneudesta ja sitähän linnut edustavat. On hauska tarkkailla lintujen siipisulan värivivahteita tai kahlaajien hienostunutta askellusta rantavedessä. Linnunlaulu on kaunista, mutta sen avulla tunnistaminen on ollut

laji. Toisaalta rari voi löytyä kilometrin päästä Tyksistä WhatsApp-viestin perusteella. Näin näimme kesällä virtavästäräkin ja kattohaikaran.

Lintuharrastajan neljä vuodenaikaa

Lintuharrastuksen myötä moni meistä kokee kevään vuosi vuodelta yhä voimakkaammin. Kevätmuutosta saimme ensimmäisen makupalan jo Jurmossa seuratessamme kurkien

Lintumaailman kevät alkaa pöllöjen huutelulla ja etelässä helmikuu on hyvää aikaa pöllöretkille.

meille haasteellista. Enimmäkseen se johtuu kuitenkin omista äänistämme – on mahdotonta kuunnella olematta itse hiljaa. Tälläkin saralla olemme kuitenkin viime aikoina edistyneet, sillä Tankarin majakkasaarella kiinnitti harvinaisen valkoselkätikan, *vasetin*, ääni huomiomme ennen sen havainnoimista silmin. Vaikka linnuntunnistaminen on aina onnistumiskokemus, ei sitä saa tehdä väkisin väentämällä. Monesti havainto jää erotusdiagnostiikka-asteelle. Vaikeimpia tunnistettavia ovat pikkulinnut, jotka pyrkivät nopeasti paikasta toiseen, piiloutuvat lehtien sekaan ja näyttävät kaikki hämmästyttävän samanlaisilta. Onkin helpottavaa todeta pl, pikkulintu.

Lintuharrastuksessa tarvittavia välineitä ovat lintukirjat, kiikari, Finnstick, kaukoputki ja mukavat retkivarusteet. Nykyään myös kännykällä on iso merkitys, varsinkin jos ylläpitää jonkinlaista pinnalista. Suomessa lienee satoja WhatsApp-ryhmiä, joissa tieto lintulajien sijainnista kulkee reaaliajassa. Niin ikään reaaliajassa voi selailla suomalaisia lintuhavaintoja Suomen BirdLifen alaisesta lintutietopalvelusta ”Tiirasta”. Ei ole ollenkaan tavatonta, että asiaan vihkiytynyt *tosibongari* keskeyttää työpäivänsä ja karauttaa vaikka toiselle puolelle Suomea, jos siellä on havaittu *rari* eli harvinainen

ylilentoa ja tuhansien saarelle laskeutuneiden punarintojen hyppelyä ja loissamme. Punarinta onkin varmasti jäänyt lempilinnuksemme pikkulintujen joukossa. Keväisessä saaristossa parasta aamukahviseuraa tarjoaa haahkojen ”kevätmourunta – auo auo” eli koiraan keväthuuto sekä samanaikaisesti pohjoiseen suurissa parvissa muuttavien allien kuorolaulu ns. allinlaulu ”a-al-li”. Kevään edetessä voi murheissaan seurata pikkuisten haahkan poikasten häviämistä merilokkien ja – kotkien ruuaksi emojen ponnistuksista huolimatta. Onneksi joku aina selviääkin. Kesällä lintumaailma hiljenee yllättävän aikaisin. Linnut alkavat uusia höyhenpukujaan heti pesimisen jälkeen heinäkuussa ja ovat silloin jo piilottelevia sekä hiljaisia. Syysmuutto alkaa joidenkin lajien osalta jo juhannuksen jälkeen. Ensimmäisten joukossa lähtevät haahkakoiraat ja esimerkiksi lapintiirat muuttavat Suomesta kohti Etelämannerta heinäelokuun vaihteessa. Lapintiiralla on maailman pisin muuttomatka: sille voi yhden vuoden aikana kertyä jopa yli 30 000 kilometrin lentomatka.

Lintulaudoilla on talvisin vipinää. Osa meistä osallistuu tammikuun loppupuolella valtakunnalliseen tapahtumaan, pihabongaukseen. Lintumaailman kevät alkaa pöllöjen huutelulla ja etelässä helmikuu on >>

hyvää aikaa pöllöretkille. Me olemme nauttineet Turussa Ruissalon saarella öisistä pöllöretkistä kovillakin pakkasilla hiihtäen kuun valossa. Silloin on kuuma juoma termoksessa tarpeen. Pöllöretkelle ei myöskään kannata lähteä kovin valtavalla porukalla, sillä ison porukan hiljaa pitäminen on haasteellista.

Eväät aina valmiina

Naisryhmämme linturetkiin ja muihin rientoihin kuuluvat aina oleellisesti ruokailut, joiden vastuualueet määritellään tarkasti WhatsApp-keskusteluissa. Taidamme olla herkuttelijoi- ta kaikki ja onpa joukossamme yksi rotissöörikin. Tältä joukolta syntyvät herkut hetkessä vaatimattomammissakin olosuhteissa. Utön majakan juurelle katoimme ”kello viiden teen”: penkeillä oli kauniisti katettuna kakkuja, suolapaloja, mansikoita

Utön majakan juurelle katoimme ”kello viiden teen”.

ja samppanjaa. Ei ole Utössä usein nähty moista linturetkelijöiden ulkokattausta. Ikinä ei ole ruoka loppunut kesken, yleensä lopputulos on se, että ruokia ja juomia riittää vielä saarelle jääville lintukollegoillekin.

Harrastus ulottuu myös perheisiin ja mökkielämään

Kaikki Valtalihan jäsenet ovat perheellisiä, ja lintuharrastuksemme alkuaikoina jokaisessa perheessä oli vielä alakouluikäisiä tai nuorempia lapsia. Työssäkäyvinä perheenäiteinä emme voineet – emmekä halunneetkaan – omistautua harrastukselle yhtä täysipainoisesti kuin jotkut tapaamamme miespuoliset lintubongarit. Viikonloppuretket vaikkapa Utöseen, Jurmoon tai Tankariin ovat olleet linturetkelyn huippuhetkiä, mutta jo ensimmäisten retkien jälkeen linnut alkoivat pikkuhiljaa kiinnostaa kotiväkeäkin. Kaikkien jäsenten perheet viettävät vapaa-aikaa saaristossa joko mökeillä tai veneillen, ja lintujen tarkkailu on

helppo yhdistää tähän. Yhtäkkiä oli syytä nousta keväisenä vapaapäivänä aikaisin ja lähteä varhaisaamun lintukävelyille mökin ympäristöön muun perheen vielä nukkessa. Lintuhavaintojen lisäksi tämä avasi upeita uusia näkymiä heräävään saaristoon. Veneiden navigointikiikareille löytyi uudenlaista käyttöä, ja kohta alkoi yhden jos toisenkin mökin pihalle tai laiturille ilmestyä kaukoputkia. Kun lintuharrastus oli

melkein huomaamatta soluttautunut mökeille ja veneisiin, eivät perheenjäsenetkään voineet siltä täysin välttyä. Jos kaukoputki kerran nökötti kalliolla valmiina, niin miksipä siitä ei välillä vilkaisisi ohi lipuvia vesilintuja, tai tarkkailisi vastarannan kalasääsken pesintää?

Kukaan seuraavasta polvesta ei ole vielä alkanut varsinaisesti harrastaa lintuja, mutta tavallisimpien lintujen tuntomerkit ovat painuneet

Utö toukokuussa 2014.

mieleen lähes itsestään. Koulussa tällä aika vähäisellä panostuksella on voinut esiintyä hämmästyttävänä lintutietäjänä muiden kaupunkilaislasten joukossa. Pariskuntiakin on nähty yhdessä tunnetuilla lintusaarilla ja jopa havaittu lintutorneissa. Valtalihan jäsenet tapaavat toisiaan puolisoineen ja perheineen myös pienemmissä kokoonpanoissa. Jos kyseessä ovat vene- tai mökkitreffit, havainnoidaan muun toiminnan

ohella usein myös lintuja. Esimerkkinä voisi mainita sen kerran, kun Kristiina ja Ilona istuskelivat kesäpäivänä kalliolla rupattelemassa ja vahtimassa uimaan hyppiviä lapsia, ja samalla ihmettelivät lähietäisyydeltä viereisessä puussa naputtelevaa oudon pienikokoista tikkaa. Yhdessä pääteltiin, että kyseessä on tikanpoikanen, ja jatkettiin jutustelua. Lintukirja paljasti jälkikäteen, että ladyt olivat havainneet harvalukuisen

pikkutikan. Sen koommin ei se *havis* ole kohdalle sattunutkaan.

Kunkin jäsenen oma lintuharrastus yhteisten linturetkien ohella on vuosien mittaan lisännyt lintutietouttamme ja helpottanut havainnointia. Oppimiskäyrä on ollut hyvin loiva, mutta jatkuvasti noususuuntainen. Ja tässä asiassa meillä ei todellakaan ole mikään kiire – meitä eivät hälytä piipparit, emmekä ryntää bongamaan uutta lintulajia maan ääriin! ■

KUVA HEIDI TAMMERO